

درس دوم عربی یازدهم انسانی
دبیر: سعیده ملا اسماعیلی

دبیرستان دخترانه زینبیه
آموزش و پرورش ناحیه ۲ یزد

اسم فاعل

اسم مفعول

اسم مبالغه

اسم فاعل و اسم مفعول

• اسم فاعل: به معنی انجام دهنده کار یا دارنده ی حالت است

• در ترجمه اسم فاعل اغلب پسوند - نده ، یا «ا» به کار می بریم .مثل:

• عالم: دانا مُجْتَهِد: تلاش کننده ، کوشا

• اسم مفعول: به معنی انجام شده ، کسی یا چیزی که کاری

بر او انجام شده

• اغلب در ترجمه اسم مفعول پسوند «شده» به کار می بریم مثل:

• مَضْرُوب: زده شده

اسم فاعل و اسم مفعول به دو گروه تقسیم می شوند:

- (۱) اسم فاعل و اسم مفعول در فعلهای ثلاثی مجرد
- (۲) اسم فاعل و اسم مفعول در فعلهای ثلاثی مزید

طریقه ی ساختن اسم فاعل در فعل های ثلاثی مجرد

• ریشه سه حرفی فعل را بر وزن **فاعِل** می بریم
• مثل:

• **عَبَدَ** بر وزن فاعِل: **عابِد: عبادت کننده**

• **كَتَبَ** بر وزن فاعِل: **کاتب: نویسنده**

طریقه ساختن اسم فاعل در فعل های ثلاثی مزید

اسم فاعل در ثلاثی مزید از فعل مضارع ساخته می شود. به این صورت که :

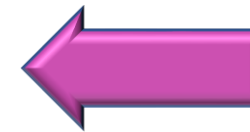
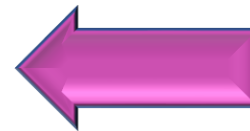
(۱) حرف مضارعه ی اول فعل را حذف می کنیم و به جای آن

« **مُ** » می گذاریم

(۲) حرف ماقبل آخر (عین الفعل) را کسره (**ِ**) می دهیم

مُسَلِّمٌ : اسلام آورنده (مسلمان)

مُتَكَلِّمٌ : صحبت کننده

مِثْلُ يُسَلِّمٌ

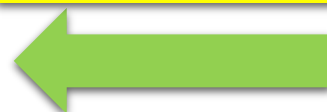
يَتَكَلَّمُ

طریقه ساختن اسم مفعول در فعل های ثلاثی مجرد

ریشه فعل بر وزن مفعول:
اسم مفعول

کَتَبَ بر وزن مفعول:
مکتوب: نوشته شده

عَبَدَ بر وزن مفعول:
معبود: عبادت شده

طریقه ساختن اسم مفعول در فعل های ثلاثی مزید

اسم مفعول در فعلهای ثلاثی مزید مثل اسم فاعل ساخته میشود اما با یک تفاوت کوچک:

(۱) حرف مضارعه را حذف و به جای آن « **م** » می گذاریم

(۲) حرف ما قبل آخر (عین الفعل) را « **ـِ** » می دهیم

مثل: **يَنْتَظِرُ** ← **مُنْتَظَرٌ** (مورد انتظار واقع شده)

يَتَعَلَّمُ ← **مُتَعَلِّمٌ** : (یاد داده شده)

چند نکته خیلی خیلی مهم!!!!

• به هیچ وجه از فعلهای **لازم** نمی توان اسم مفعول ساخت.
• فعلهای لازم فعلهایی هستند که نیاز به مفعول ندارند و معنای جمله با فاعل کامل می شود

• اسم مفعول از فعلهای **لازم**، (چه فعلهای ثلاثی مجرد و چه فعلهای ثلاثی مزید) ساخته نمی شود

• فعلهای ثلاثی مزید باب **إِنْفَعَالٍ و تَفَاعُلٍ**، اسم مفعول ندارند

اسم مبالغه

اسم مبالغه بر بسیاری صفت یا انجام کار دلالت دارد

وزنهای اسم مبالغه :

مثل:

فَعَّال فَعَّالَةٌ

عَلَّام: بسیار دانا

غَفَّار: بسیار آمرزنده

عَلَّامَةٌ: بسیار دانا

رَزَّاق: بسیار روزی دهنده

نکته: **ه** آخر فَعَّالَةٌ نشانه مؤنث بودن آن نیست بلکه نشانه کثرت

و زیادی صفت (مبالغه) است

چند نکته

• گاهی وزن **فَعَّال** بر شغل دلالت دارد که آن هم اسم
مبالغه است
مثل:

• خبّاز: نانوا حدّاد: آهنگر جَزّار: قصاب

• گاهی وزن **فَعَّالَة** بر ابزار یا وسیله یا دستگاه دلالت دارد که آن
هم اسم مبالغه است
مثل:

• فِثّاحة: در بازکن نِظّارة: عینک سِیّارة: ماشین

پس دقت داشته باشیم هر اسمی که بر وزن فَعَّال و فَعَّالَةٌ
باشد: اسم مبالغه است

* خواه، صفتی باشد که بر کثرت و زیادی دلالت کند

مثل خَلَّاق: بسیار آفریننده

* خواه، اسم شغل باشد مثل خَيَّاط طَبَّاح: آشپز

* خواه، اسم ابزار و وسیله باشد مثل نَظَّارَة: عینک

دقت کنیم که:.....

○ جمع های مکسر اسمِ فاعِلِ که بر وزن فُعَّال هستند، را با

اسمِ مبالغه اشتباه نگیریم

○ مثل عُمَّال : جمعِ عاملِ (کارگر)

○ جُهَّال : جمعِ جاهلِ (نادان)

○ طُلَّاب : جمعِ طالبِ (دانش جو، دانش آموز)

○ حُفَّاظ : جمعِ حافظِ (حفظ کننده)

○ این اسامی اسمِ فاعِلِ هستند ، نه اسمِ مبالغه!

پس یاد گرفتیم که:.....

○ هر اسمی که بر وزن «**فَاعِلٍ**» بود اسم فاعل ثلاثی مجرد هست مثل
ناصر و هر اسمی بر وزن «**مَفْعُولٍ**» بود اسم مفعول ثلاثی مجرد هست
مثل مَنْصُور

○ هر اسمی که اولش «**مُـ**» و حرف ماقبل آخرش «**ـِ**» بود اسم
فاعل هست مثل: مُنْتَظِر

○ هر اسمی که اولش «**مُـ**» و حرف ماقبل آخرش «**ـَ**» بود اسم مفعول
هست مثل مُنْتَظَر

○ هر اسمی که بر وزن «**فَعَّالٍ** و **فَعَّالَةٌ**» بود اسم مبالغه هست

پاینده باشید

